KU LEUVEN

EENHEID PREHISTORISCHE ARCHEOLOGIE

Archeologienota

Sint-Genesius-Rode Priorijlaan

Johan Claeys & Bart Vanmontfort

2017

Inhoud

1 Verslag van resultaten van het bureauonderzoek ... 4

1.1 Beschrijvend gedeelte ... 4

1.1.1 Administratieve gegevens ... 4
1.1.2 Onderzoeksopdracht ... 6
1.1.3 Archeologische voorkennis ... 10
1.1.4 Werkwijze en strategie ... 10

1.2 Assessmentrapport ... 10

1.2.1 Landschappelijke ligging ... 10
1.2.2 Archeologische context ... 16
1.2.3 Historisch kaartmateriaal ... 20
1.2.4 Impact van de geplande werkzaamheden ... 23
1.2.5 Interpretatie van het onderzochte gebied ... 23
1.2.6 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek ... 24
1.2.7 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek ... 25
1.2.8 Bibliografie ... 25

2 Programma van maatregelen ... 27

Bijlage 1: Bouwplannen ... 28

Bijlage 2: Plannenlijst ... 29

1 Verslag van resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

- Projectcode: 2017A336
- Erkend archeoloog: Bart Vanmontfort (OE/ERK/Archeoloog/2016/00100)
- Locatie: Terkluizen (1640 Sint-Genesius-Rode), ten noorden van Priorijlaan; percelen bereikbaar via stuk land tussen nrs. 71 en 73
- Lambert coördinaten (Lambert 72 projectie, bounding box): punt 1: x=149.510/y=156.485 ; punt 2: x=149.638/y=156.643.
- Kadaster: Sint-Genesius-Rode afdeling 2 sectie E nrs. 15/Z21, 15/B22, 15/C22 en 15/D22 (Figuur 1)
- Oppervlakte terrein: c. 8500 m²
- Inplanting van het plangebied op de topografische kaart: Zie Figuur 2.
- Onroerend Erfgoed:
    - Het projectgebied valt binnen inventaris landschappelijk erfgoed \ landschapsatlas relict \ ankerplaats (ID 135092): Goede Lucht, Ter Kluizen en Waterloos Veld;
    - Het omliggend gebied is beschermd stads- of dorpsgezicht (ID 1984): kasteeldomein van Revelingen en Sint-Gertrudishoeve met omgevende landerijen.
- Datum uitvoering bureauonderzoek: Februari 2017
- Relevante thesaurustermen: bureauonderzoek
- Verstoorde zones: n.v.t.

Figuur 1. Locatie van het projectgebied (rood) en de betreffende percelen (blauw) op de kadasterkaart (© AGIV).

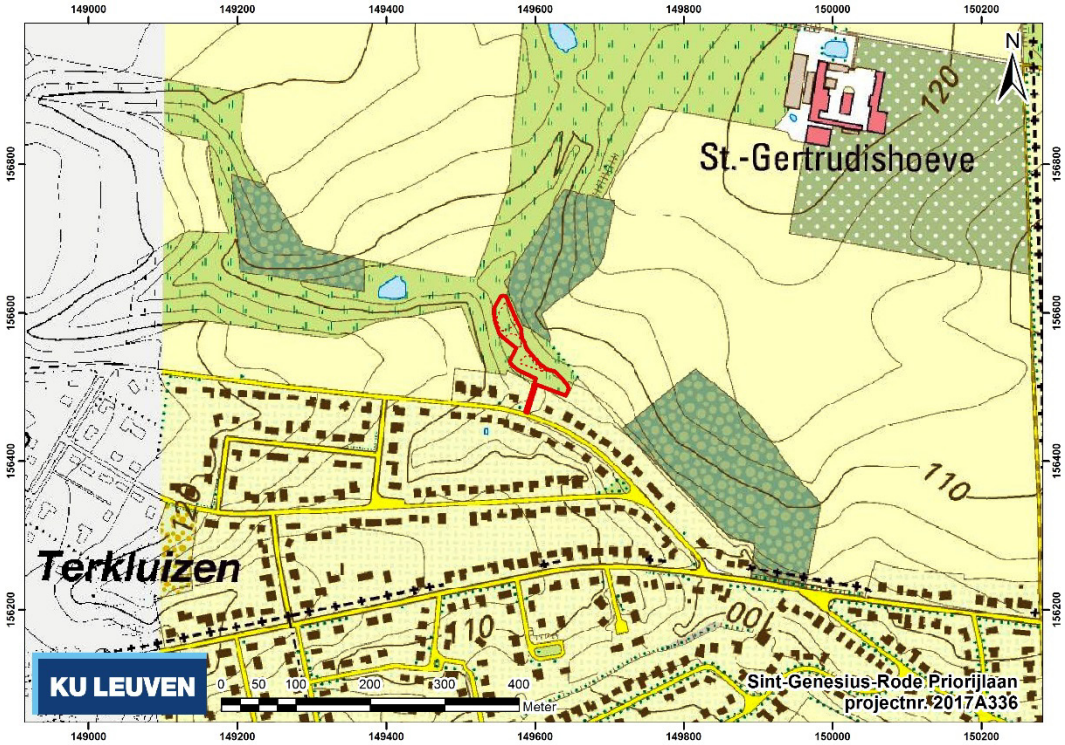

Figuur 2. De locatie van het projectgebied op de topografische kaart van België (2009 © NGI).

1.1.2 Onderzoeksopdracht

In het plangebied worden graafwerkzaamheden voorzien in het kader van erosiebestrijding. De totale oppervlakte van het terrein is groter dan 3000 m² en de bodemingreep zelf is groter dan 1000 m². Aangezien de aanvrager publiekrechterlijk is, dient een archeologienota te worden toegevoegd aan de stedenbouwkundige aanvraag.

Het bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is verder vooronderzoek vereist en welke volgende onderzoeksstappen zijn nodig?

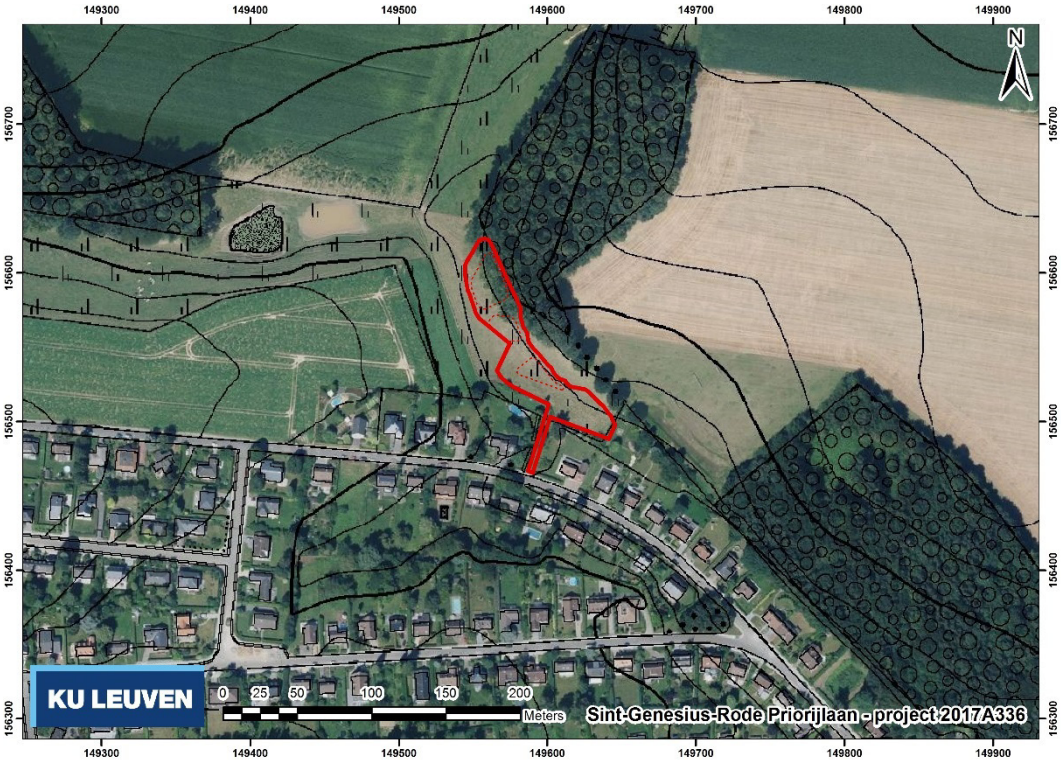

Figuur 3. Inplanting van het plangebied op de topografische kaart, geplot op een orthofoto (reeks 2013-2015 © NGI).

De geplande werken (Figuur 4 & Figuur 5) betreffen de bestrijding van bodemerosie en water- en modderoverlast ter hoogte van de Priorijlaan in woonwijk Terkluizen (Sint-Genesius-Rode), door de aanleg van een aarden dam en erosiepoel met uitloopconstructie. De werken kaderen in de uitvoering van het goedgekeurde gemeentelijk erosiebestrijdingsplan van de gemeente Sint-Genesius-Rode (Erosiebesluit van de Vlaamse Regering).

Om de bodemerosie ter hoogte van de Priorijlaan te beperken, wordt in het weiland achter de woningen Priorijlaan nrs 71 en 73 de droge vallei afgedamd waardoor er sedimentrijk water gebufferd kan worden. Het sedimentrijk water is afkomstig van de hogergelegen erosiegevoelige akkers. De bufferende aarden dam is maximaal 1,50 m hoger dan het bestaande reliëf en sluit aan de zijkanten aan op het bestaande reliëf. Stroomopwaarts van de aarden dam wordt er in 3 trappen uitgegraven (respectievelijk max. 30 cm, 60 cm en 80 cm uitgraving), zodat er een erosiepoel ontstaat. Het buffervolume van de poel bedraagt 1425 m³ en het maximale waterpeil is afhankelijk van plaats tot plaats. De erosiepoel en de aarden dammen worden ingezaaid met gras.

Stroomopwaarts van de erosiepoel wordt een geprofileerde zone aangelegd waarlangs het water geleid wordt naar de erosiepoel toe. In de geprofileerde zone worden 2 houthakseldammen geplaatst, zodat een deel van het sediment kan bezinken alvorens het de erosiepoel bereikt. Het grootste deel van de uitgegraven grond voor de aanleg van de erosiepoel wordt gebruikt om de aarden dam aan te leggen.[1]

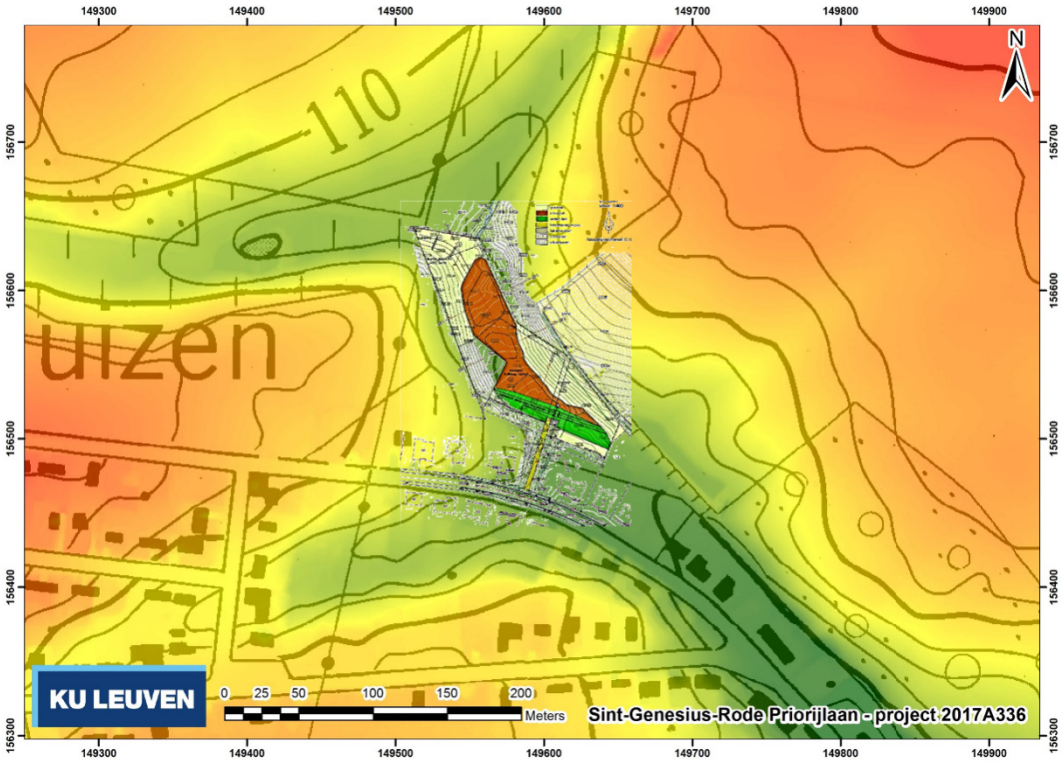

Figuur 4. De grondplannen geplot op een detail van het digitaal hoogtemodel (DHMV II, © GDI-Vlaanderen).

[1] Gemeentebestuur van Sint-Genesius-Rode. 2016. *Bestrijding bodemerosie & water- en modderoverlast te Sint-Genesius-Rode. Projectnaam: 'erosiebestrijding Priorijlaan 2'.*

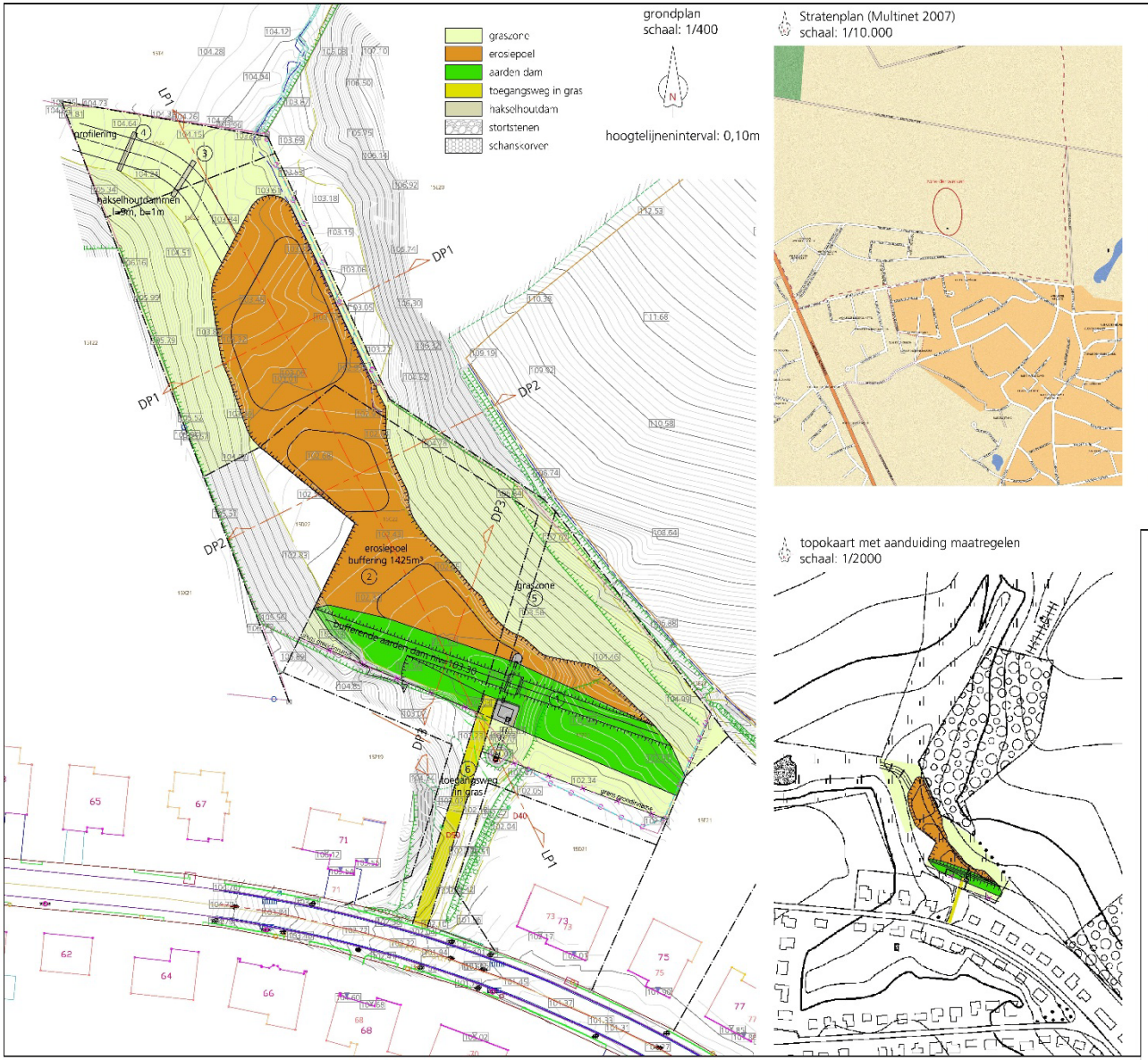

Stratenplan (Multinet 2007)
schaal: 1/10.000

Inplantingsplan (topokaart 2002)
schaal: 1/20.000

Bronnen: CRS - Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen
Topografische kaart NGI 1/10.000 raster, kaartvlieg roes (AGIV-product)
Stratenatlas Multinet 2007

topokaart met aanduiding maatregelen
schaal: 1/2000

Erosiegebied Sint-Genesius-Rode
Sint Genesius -Rode
Priorijlaan

Erosiebestrijding knelpunt 'Priorijlaan 2'

Aanvraag ALBON
grondplan + inplantingsplan

Plannummer: 616-TK/0149
Laatste wijziging:
Ontwerper: [illegible]
Gemeente: Wem Van Jeanpot
Schaal: var

In opdracht van: **dienst Waterlopen**
Opdrachtgever: ir. Rudi De Reuze

Tekenkamer: Joeri Ozeer
Leveren: 12.09.2016

AV

1/4

VLAAMS-BRABANT

Figuur 5. Grondplannen en terreinprofielen van de geplande werkzaamheden, met inplanting van het projectgebied binnen de omgeving (© Tekenkamer Jeroen Cazier, in opdracht van Dienst Waterlopen). Zie ook Bijlage 1.

1.1.3 Archeologische voorkennis

Dit bureauonderzoek is de eerste fase in het archeologisch vooronderzoek. Er is geen kennis voorhanden.

1.1.4 Werkwijze en strategie

Alle beschikbare informatie over het terrein en zijn omgeving werd verzameld en onderzocht, waaronder kaartmateriaal, fotografische bronnen en literatuur.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via de bodemverkenner van de Databank Ondergrond Vlaanderen. De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) werd geraadpleegd om een inschatting te maken van de archeologische waarnemingen in de onmiddellijke omgeving van het plangebied. Het plangebied is gelegen net ten noorden van de gewestgrens. Voor het Waalse landsgedeelte is beroep gedaan op de online bevraagbare kaart met archeologische zonering, geïnventariseerd onroerend erfgoed, geklasseerde monumenten en beschermde zones om de archeologische context verder aan te vullen.[2] Van het uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken gemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van alle beschikbare publicaties (zie bibliografie). Het historisch gegeorefereerde kaartmateriaal werd geraadpleegd via het Geoportaal van het Agentschap Onroerend Erfgoed en vervolgens indien nodig gecorrigeerd in ArcGIS. Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek, werd de gebruikte selectie voldoende geacht om een betrouwbare inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het plangebied, de mogelijke verstoringen en de impact die de geplande werkzaamheden hebben op het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging

Sint-Genesius-Rode is gelegen in het heuvelachtige gebied ten oosten van de Zennevallei, ten zuiden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De afgetopte hoogvlakten worden doorsneden door beekdalen, waaronder de Molenbeek (Vlaams landsgedeelte) en de Hain (Waals landsgedeelte) de meeste belangrijke zijn. Deze beken stromen uiteindelijk westwaarts richting de Zenne. Het projectgebied bevindt zich op een plateau tussen de Molenbeek/Kwadebeek in het noorden en de Hain/Patiau in het zuiden, maar door haar ligging in een droogdal bevindt ze zich ruim 15 m dieper dan het omliggende plateau (Figuur 11).

---

[2] http://webgisdgo4.spw.wallonie.be/viewer

Volgens de tertiairgeologische kaart van België (Figuur 6) valt het projectgebied, en zijn onmiddellijke omgeving, binnen de Formatie van Brussel. Deze bestaat uit bleekgrijs fijn zand, is kalkhoudend, soms fossielhoudend en bevat kiezel- en kalkzandsteenbanken. Binnen een straal van 5 km komen ook de Formaties van Lede, Sint-Huibrechts-Hern, Maldegem, Kortrijk (Leden van Moen en Saint-Maur) en Hannut voor, alsook Cambrium, maar geen van die formaties hebben een rechtstreekse link met het projectgebied.

Op de quartairgeologische kaart bevindt het projectgebied zich in de eolische leemgronden, die zijn afgezet tijdens het laat Weichsel (Schroyen 2003, Figuur 7). De isohypsenkaart suggereert dat op de hogergelegen plateaus van Sint-Genesius-Rode de top van het tertiair zich minimum 5 m tot meer dan 10 m onder het maaiveld bevindt. De meest nabije boringen beschrijven inderdaad quartaire leempakketten met een dikte van minimum 8,70 m (boring kb39d116w-B11 op c. 600 m ten noordoosten van het projectgebied) tot +10 m (boring vgmperceel6-B54 op c. 800 m ten noordwesten). Voor het projectgebied, gelegen in een erosiegeul op de rand van een dergelijk plateau, lijkt het quartaire pakket veel dunner te zijn (minder dan 3 m). Het is onwaarschijnlijk dat de geplande ontgravingen tertiaire niveaus zouden aansnijden.

De bodemkaart karteert het projectgebied als deels Abp (oostelijke deel) en deels als Aba1(b) (westelijke deel; Figuur 8). Abp bodems zijn droge (niet gleyige) leemgronden zonder profielontwikkeling. Aba1(b) zijn droge (niet gleyige) leemgronden met een dunne A-horizont (< 40 cm) en een gevlekte textuur-B-horizont. Op basis van de topografische en hydrografische kenmerken van het landschap mogen we ervan uitgaan dat het projectgebied volledig onder de Abp gronden valt.

Los van de bovenstaande kenmerken van het landschap, heeft vooral de topografische ligging een impact op het archeologische potentieel van het projectgebied. Figuur 9 geeft de erosiegevoeligheid van het gebied weer: de gevoeligheid van de percelen in de onmiddellijke omgeving is gekarteerd als hoog en zeer hoog; alleen het kleine bos ten noorden heeft nog een stabiliserend effect. Het projectgebied bevindt zich – niet toevallig, gezien de geplande werkzaamheden – midden in een erosiegeul, in de loop der tijd uitgesleten door het overtollige water van een geaccumuleerde oppervlakte van meer dan 100 ha (Figuur 9). Deze geul is wellicht al millennia oud, maar de erosie zal ongetwijfeld sterk toegenomen zijn na het rooien van het oorspronkelijke bos in 1836 (deze heuvelrug maakte tot dan deel uit van het Zoniënwoud, zie ook 1.2.3). De orthfoto's op Figuur 10 suggereren dat de toenemende mate van erosie zelfs voor de recente geschiedenis waarneembaar is.

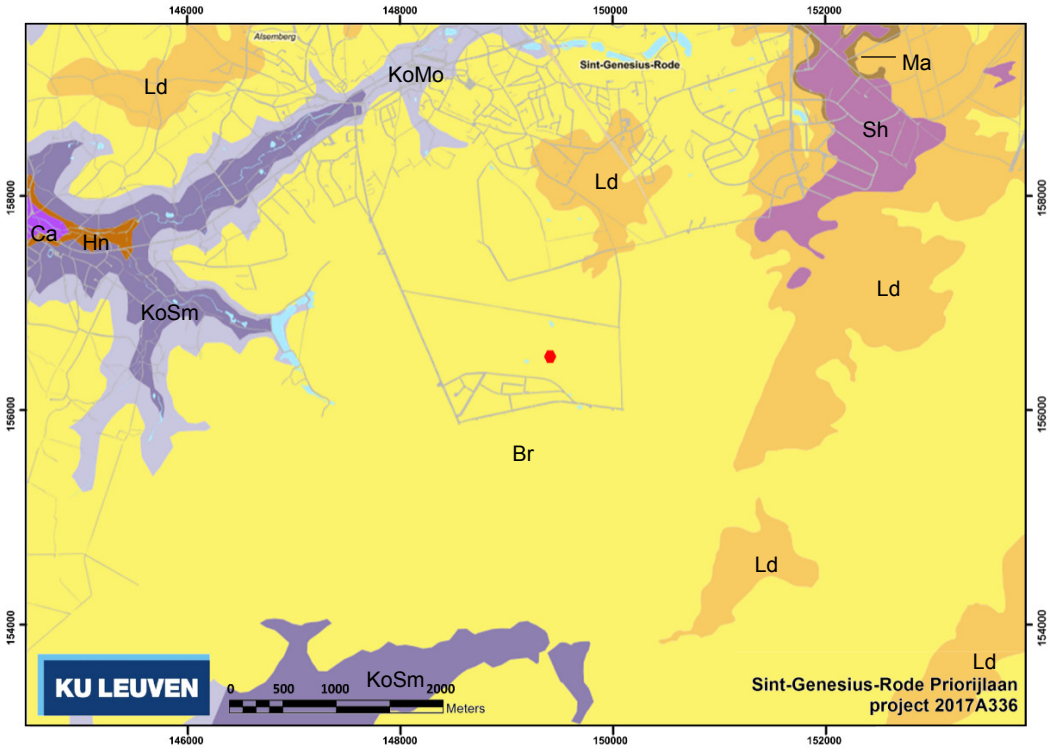

Figuur 6. Het projectgebied (rode stip) op een uittreksel van de tertiairgeologische kaart van België (© AGIV). Br: Formatie van Brussel; Le: Formatie van Lede; Sh: Formatie van Sint-Huibrechts-Hern; Ma: Formatie van Maldegem; KoMo: Formatie van Kortrijk, Lid van Moen; KoSm: Formatie van Kortrijk, Lid van Saint-Maur; Hn: Formatie van Hannut; Ca: Cambrium.

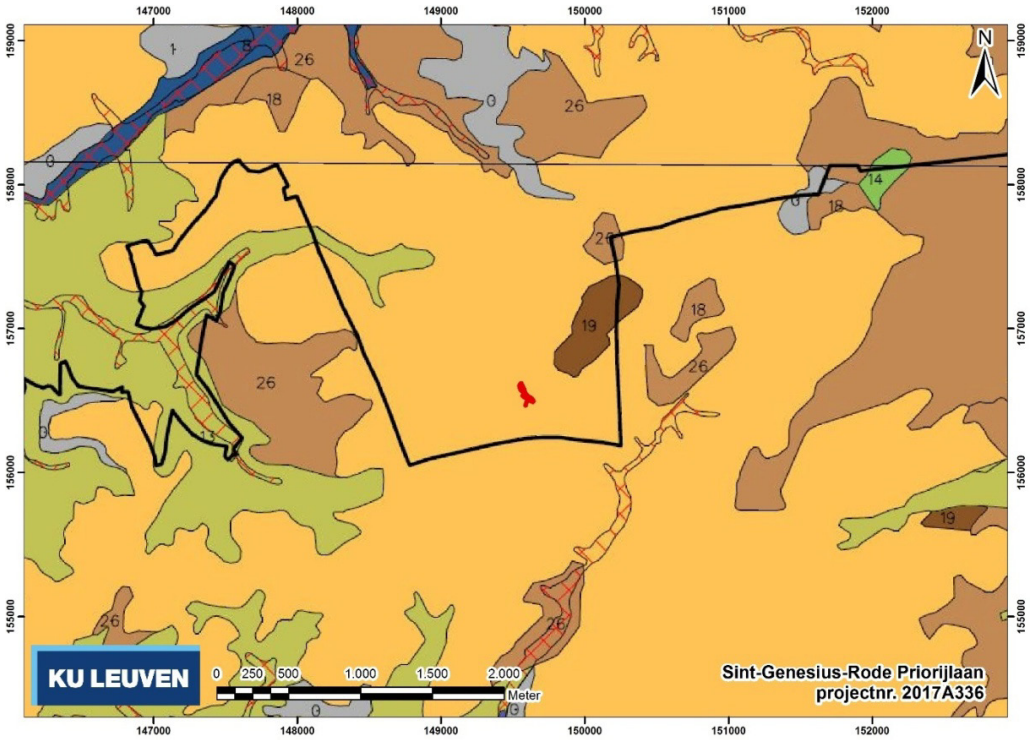

Figuur 7. Inplanting van het projectgebied op de quartairgeologische kaart van België (© Vlaamse Overheid, Dienst Natuurlijke Rijkdommen). Het projectgebied bevindt zich in eolische leemgronden, afgezet tijdens het laat Weichsel (17). De zwarte lijn geeft de gewestgrens weer.

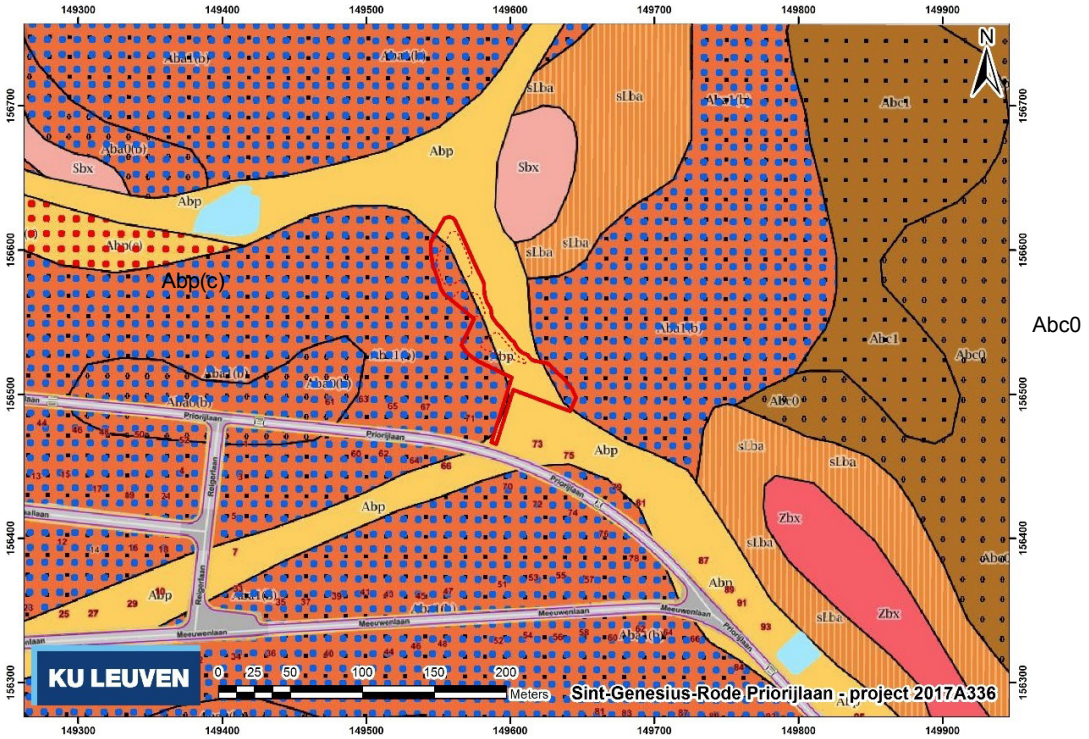

Figuur 8. Het projectgebied op een uittreksel van de Bodemkaart van België (schaal 1:20.000, © DOV).

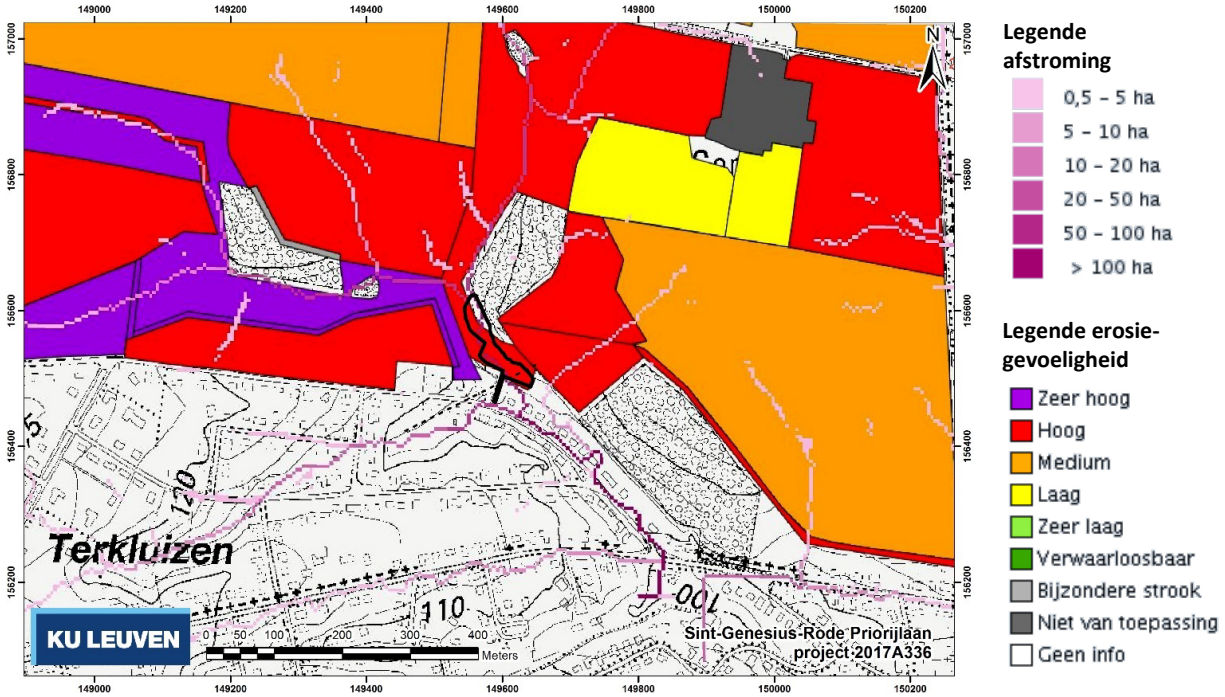

Figuur 9. Het projectgebied (zwart), geplot op de afstromingskaart (lijnen) en potentiële bodemerosiekaart per perceel 2017 (vlakken) (© DVO).

Figuur 10. Orthofoto's 1971-2015 van het 'stroombekken' van het plangebied, waarop de lokale, actieve erosieverschijnselen duidelijk zichtbaar zijn. Foto's van respectievelijk 1971 (winter), 1979-1990 (zomer), 2009 (zomer) en 2015 (zomer) (© AGIV).

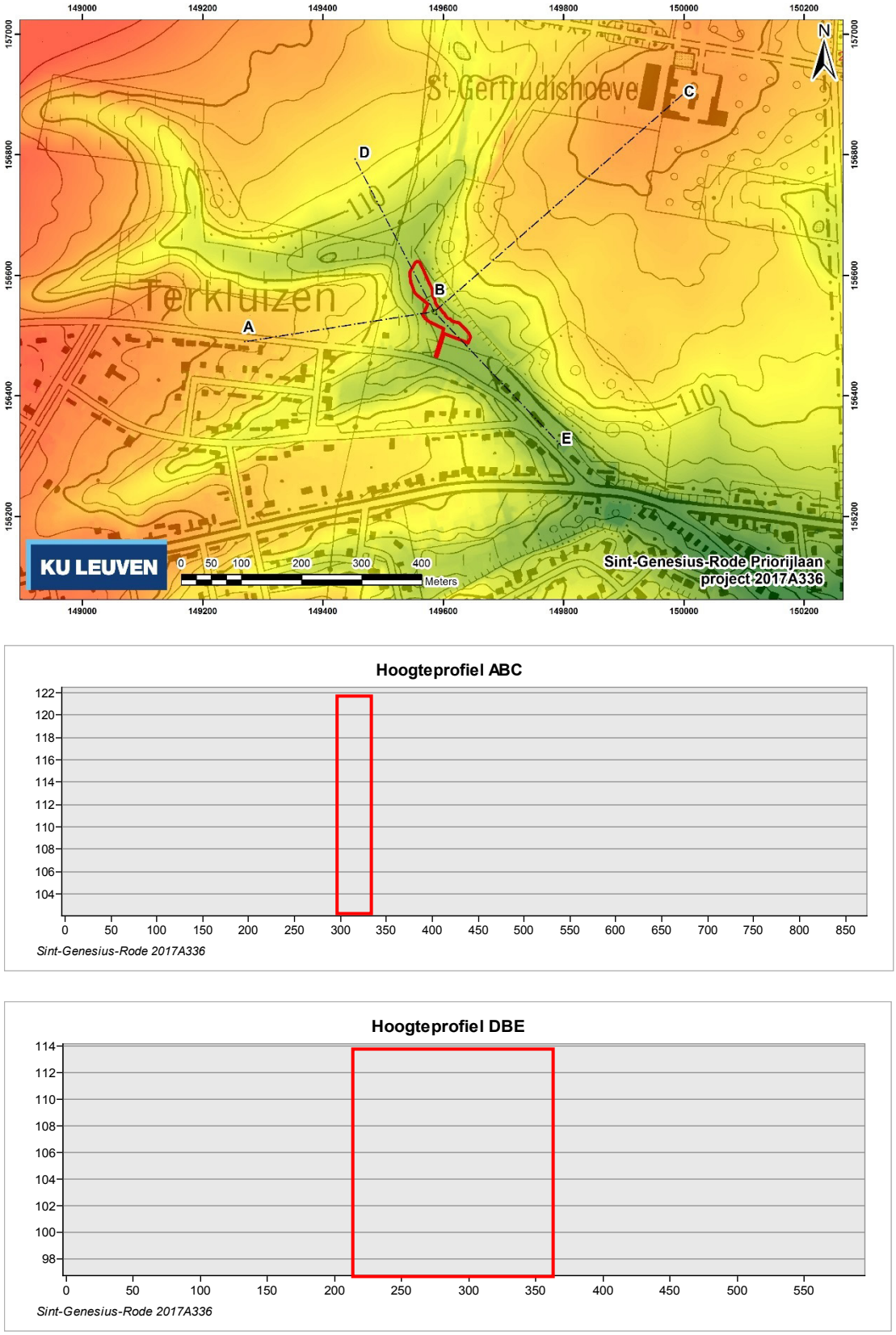

Figuur 11. Secties ABC en DBE geplot op het digitaal hoogtemodel Vlaanderen (DHMVII © AGIV), met aanduiding van de inplanting van het projectgebied (rood).

1.2.2 Archeologische context

Er zijn geen archeologische waarnemingen bekend uit de onmiddellijke nabijheid van het projectgebied op Vlaams grondgebied (Figuur 12). De meest nabije locaties die opgenomen zijn in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) bevinden zich op ruim 1 km van het terrein en bieden weinig houvast voor het vaststellen van de aan- of afwezigheid van eventueel archeologische waarden binnen het projectgebied zelf.

De bekende archeologische waarnemingen in de ruimere regio behoren enerzijds tot de steentijd, en anderzijds tot de recentere historische perioden (middeleeuwen en nieuwe tijd). Voor de tussenliggende periode van late prehistorie tot middeleeuwen zijn geen vindplaatsen bekend.

De meest opvallende archeologische vindplaatsen in deze regio, zowel binnen het Vlaamse als Waalse landsgedeelte, dateren uit het paleolithicum en voornamelijk uit het middenneolithicum. Er zijn prehistorische vondsten verzameld bij prospecties (CAI ID's 170, 3283 en 4698), die niet aan een nauwkeurige vondstlocatie kunnen gekoppeld worden. De vindplaatsen uit de steentijd waarvoor een vondstlocatie is bekend, zijn alle gelegen op de leemplateaus. Veel van de hogergelegen plateaus in de wijdere omgeving hebben inderdaad vindplaatsen uit die periode opgeleverd. Voor het Vlaamse gedeelte betreft dit onder meer de vindplaatsen Verrewinkel, Sint-Annahoeve en Rode (Sint-Genesius-Rode), Meigemheide (Dworp) en Genstberg (Alsemberg), alle binnen een straal van 5 km van het projectgebied (Theys 1960: 87-92, Vermeersch 1976, Inventaris Onroerend Erfgoed Vlaanderen). Daarnaast werden neolithische vondsten aangetroffen die niet zijn opgenomen als een archeologische waarneming in de CAI.[3] Neolithische vindplaatsen werden ook aangetroffen ten zuiden van het projectgebied, onder meer op de locaties Paudure, Clos du Sadin en Sept-Fontaines (Braine-l'Alleud), Bruyère-Saint-Jean en Chapelle Mouchet (Waterloo) en in 2006 nog op de site Bosquet, 2.200 m ten zuidoosten van het projectgebied.[4] Veel van deze vindplaatsen zijn gelegen op plateaus gelegen tussen de 100 en 120 m boven de zeespiegel (Gorissen 1986). Geen van deze vindplaatsen is gelegen in een landschappelijke positie vergelijkbaar met het studiegebied. Wel is het mogelijk dat er binnen het projectgebied (losse) vondsten uit de steentijd in secundaire positie aanwezig zijn, afkomstig van de hogere, vlakke delen van het plateau waar de eigenlijke sites zich kunnen bevinden. Voor het plateau dat grenst aan het droogdal van dit projectgebied, zijn evenwel geen vondsten bekend.

In de omgeving bevindt zich ook een aantal al dan niet verdwenen alleenstaande hoeves uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd (CAI ID's 5, 10, 12 en (niet op kaart) 1699) op droge gronden langs één van de beken in de omgeving (Kwadebeek, Zevenborrebeek, Molenbeek/Termeulenbeek en Leusebeek). Hetzelfde geldt voor een verdwenen (CAI ID 667) en nog bestaand kapelletje (CAI ID's 3810).

Het meest relevant als parallellen voor het huidige projectgebied zijn de vindplaatsen die zich bevinden in de stroombeddingen van waterlopen. De lage ligging van het kasteel 'Hof te Alsendale' (CAI ID 985), dat wellicht terugging tot een mottestructuur, maakte het mogelijk om verdedigingsgrachten aan te leggen. De kluis/priorij 'Zeven Borren' kon gebruik maken van de in de onmiddelijke nabijheid ontspringende bronnen om een

---

[3] Inventaris Onroerend Erfgoed ID 135092: Goede Lucht, Ter Kluizen en Waterloos Veld.
[4] Musée virtuel de Prehistoire (archeobase.be).

watermolen aan te drijven (CAI ID 3798).[5] Dezelfde logica kan aangehouden worden voor andere door water aangedreven molens uit de Late Middeleeuwen en 16e eeuw (CAI ID's 3788, 3799, 3914, 3915 en (niet op de kaart) 1698 en 1700). Een belangrijk onderscheid met het projectgebied is dat deze molens zich bevinden langs permanente waterlopen; het projectgebied bevindt zich daarentegen in een geul die alleen bij zware regenval watervoerend is.

Op basis van een raadpleging van de *Chronique de l'Archéologie wallonne* blijkt de afwezigheid van grootschalig archeologisch onderzoek in de nabijheid van het projectgebied op grondgebied van het Waals gewest. Wel bevindt er zich op c. 700 m ten zuidoosten, stroomafwaarts in de vallei, een zone met hoge archeologische verwachting. Hier bevindt zich de historische kern van het gehucht *Le Chenois ou Revelinge*, maar het is niet duidelijk op basis van welke specifieke archeologische waarden deze zone is afgebakend.

[5] Het bestaan van de watermolen (niet dezelfde als de gelijknamige watermolen 'Zeven Borren' die valt onder CAI ID 3799) is bekend uit een 16e eeuwse gravuretekening van de priorij, van de hand van Hans Collaert (Rijksmuseum Amsterdam).

Tabel 1. ***Overzicht van archeologische waarnemingen in de wijde omgeving rondom het plangebied, gerangschikt volgens ID-nummer zoals weergegeven in*** *Error! Reference source not found.* ***(Bron: CAI).***

CAI ID	Periode	Vondst
5	Late Middeleeuwen	Alleenstaande hoeve 'Hof ten Hout'
10	17e eeuw	Alleenstaande hoeve 'Hof ten Berg' (nabijheid van motte/tumulus?)
12	Late Middeleeuwen	Alleenstaande hoeve 'Hof te Steenvoorde'
170	Midden-Neolithicum	Vondstconcentratie lithisch materiaal (silex): klingen, krabbers en bijlen (bewoning?)
667	Volle Middeleeuwen	Kapel voorafgaand aan Onze-Lieve-Vrouwekerk (Alsemberg)
985	Onbepaald	Oud kasteeltje 'Hof te Alsendale', waarschijnlijk teruggaand op mottestructuur
3283	Oud-Paleolithicum	Losse vondst lithisch materiaal: grote onregelmatige afslag met een geretoucheerde boord (schrabber?)
3788	Late Middeleeuwen	Papiermolen 'Tisjken Dot'
3810	18e eeuw	Sint-Annakapel
3798	Late Middeleeuwen	Oorspronkelijk kluis 'Zeven Borren' (Zevenbronnen); later Augustijnerpriorij gesticht in 1388; opgegeven in 1783 en deels opgenomen in landhuis
3799	Late Middeleeuwen	Watermolen 'Zeven Borren' (Zevenbronnen)
3914	Late Middeleeuwen	Molen 'Tenbroek' (eerste vermelding 1321)
3915	16e eeuw	Papierwatermolen 'Novarode/Molen van de Meurs'
4698	Midden-Neolithicum	Losse vondst lithisch materiaal (waarschijnlijk grondgebied Braine-l'Alleud)
		Niet op kaart; ten westen van CAI ID 3799
1698	Late Middeleeuwen	Watermolen van Helderingen
1699	Late Middeleeuwen	Alleenstaande hoeve 'Hof te Essele'
1700	16e eeuw	Watermolen van Esselt

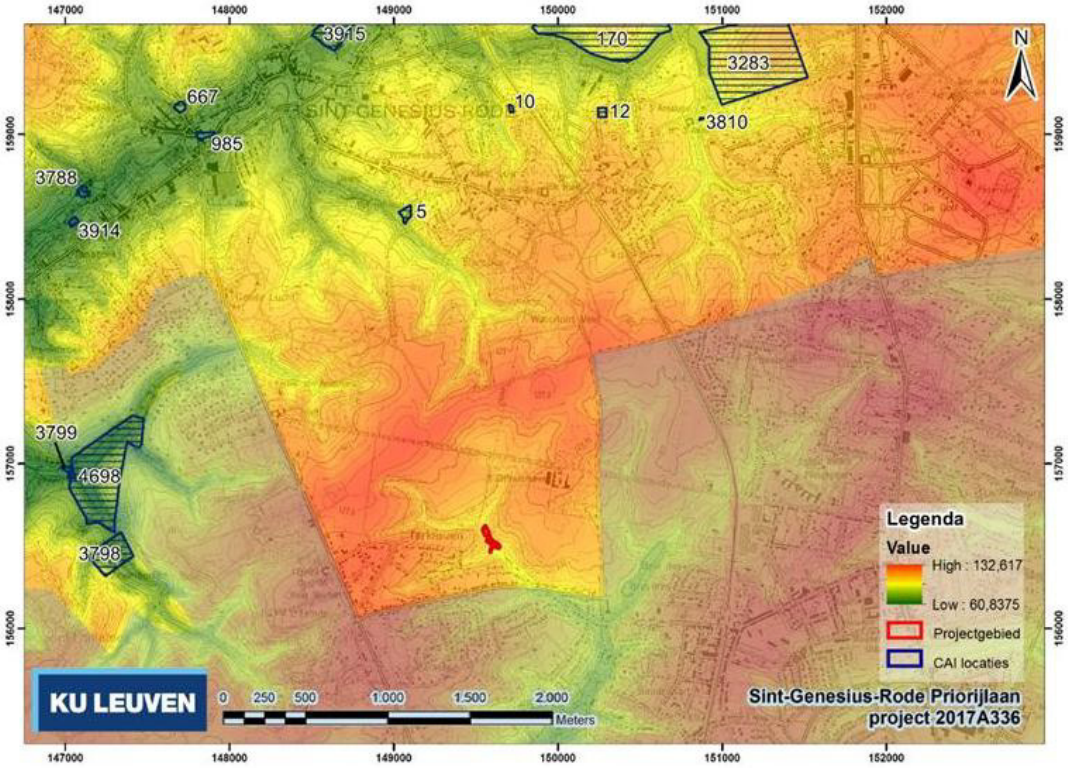

Figuur 12. Archeologische waarnemingen in de ruime omgeving van het projectgebied (bron: CAI). De waarnemingen 1698, 1699 en 1700 bevinden zich in de depressie ten westen van CAI ID 3799. De blauwe getinte zone is het Waalse landgedeelte, waarover de CAI geen gegevens bevat.

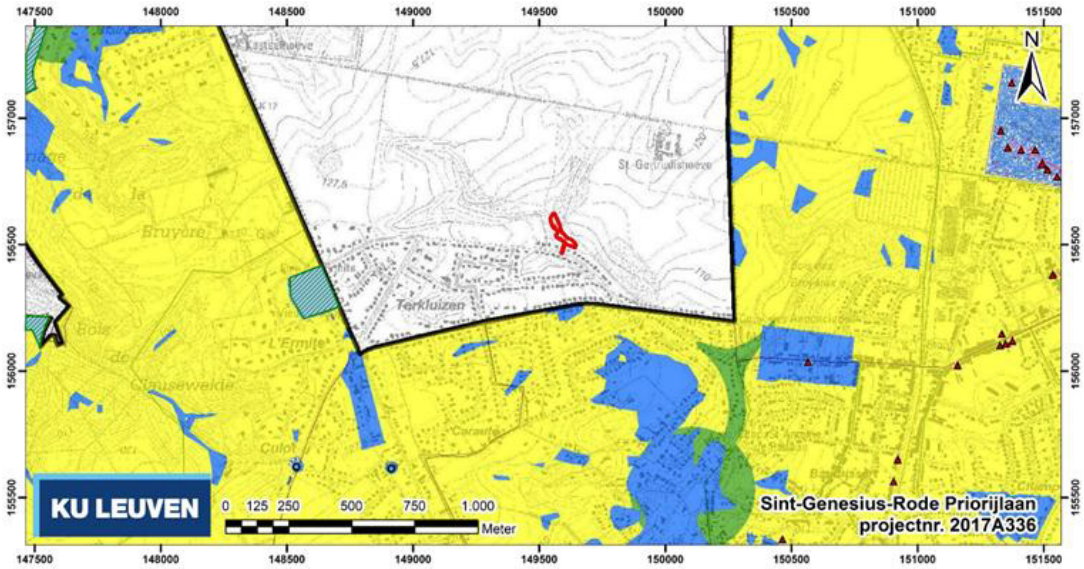

Figuur 13. Archeologische zonering en inventaris onroerend erfgoed in Wallonië (© DGO 4, Le Patrimoine Wallonie). Geel: zones met lage archeologische verwachting; blauw: zones met aangetoonde archeologische waarden; groen: zones met hoge archeologische verwachting; rode driehoeken: inventaris onroerend erfgoed; blauwe cirkels: geklasseerde monumenten; groen gearceerd: beschermde zones.

1.2.3 Historisch kaartmateriaal

Het beschikbare gegeorefereerde historische kaartmateriaal biedt informatie over de onmiddellijke omgeving van het projectgebied gedurende de laatste eeuwen. De oudste kaart (Frickx, 1744) biedt te weinig detail en nauwkeurigheid voor het gebied om een meerwaarde te kunnen betekenen voor dit onderzoek en is niet opgenomen in deze archeologienota.

De kaart van Ferraris (uit 1777) biedt het meeste detail (Figuur 14). Het projectgebied bevindt zich temidden van bebost gebied. Dit deel van de heuvelrug maakte inderdaad tot in de 19e eeuw deel uit van het Zoniënwoud, maar werd in 1836 door een suikerrafinaderij gerooid en nadien gebruikt voor de bietenteelt.[6] Doorheen het projectgebied liep een noord-zuid georiënteerde weg die deels de erosiegeul volgt. Het is aannemelijk dat dit soort wegen de erosie in de hand werkten; een groot deel van de ophoging van de lagergelegen dorpskernen gebeurde door aanslibbing via 'holle' wegen (Theys 1960: 19-20). Die weg staat niet meer weergegeven op meer recent kaartmateriaal (gemaakt na 1840), wat mogelijk een gevolg is van het rooien van het bos en de daaropvolgende intensivering van de erosieverschijnselen. De percellering van het terrein is aangegeven met behulp van stippellijntjes, en lijkt onder meer reeds de loop van de latere Priorijlaan aan te geven. Er is geen bebouwing weergegeven binnen een straal van 1 km van het projectgebied; de onmiddellijke omgeving lijkt uit onbewerkte landerijen te bestaan.

Opvallend genoeg biedt het latere kaartmateriaal minder detail. Het valt bovendien op dat in het bijzonder de Atlas der Buurtwegen (Figuur 15) erg onbetrouwbaar is met betrekking tot de gemeente Sint-Genesius-Rode, zelfs na correctie in ArcGIS op basis van *points of interest* en wegeninfrastructuur die overeenkomen met moderne topografische kaarten. Ook op de kaart van Vandermaelen (Figuur 16) staan weliswaar de op het terrein bestaande geulen aangeduid, maar het projectgebied lijkt grotendeels buiten de noordwest-zuidoost georiënteerde geul te vallen. De kaart van Popp (Figuur 17) biedt nauwkeurige informatie, maar geen detail over de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied.

Dit kaartmateriaal geeft aan dat de archeologische verwachting voor het terrein voor de laatste eeuwen laag is, maar biedt geen informatie over de aan- of afwezigheid van overblijfselen in het bodemarchief uit oudere periodes.

---

[6] Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, ID 135092.

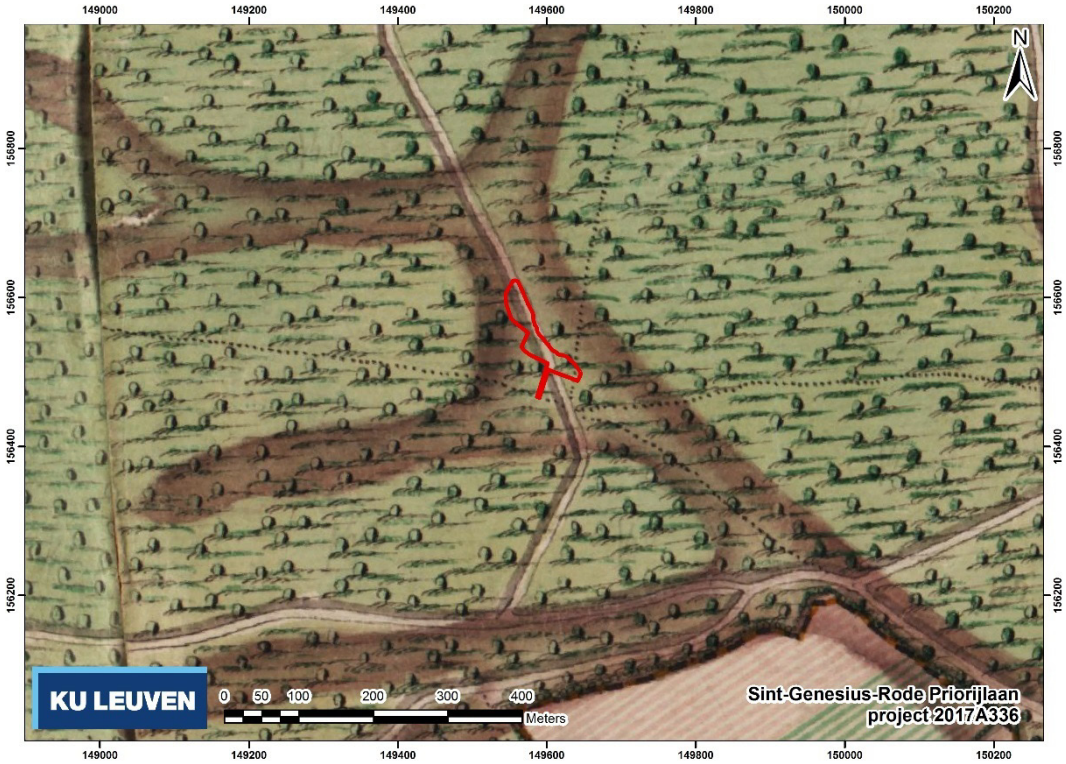

Figuur 14. Het projectgebied geplot op de kaart van Ferraris uit 1777 (© AGIV).

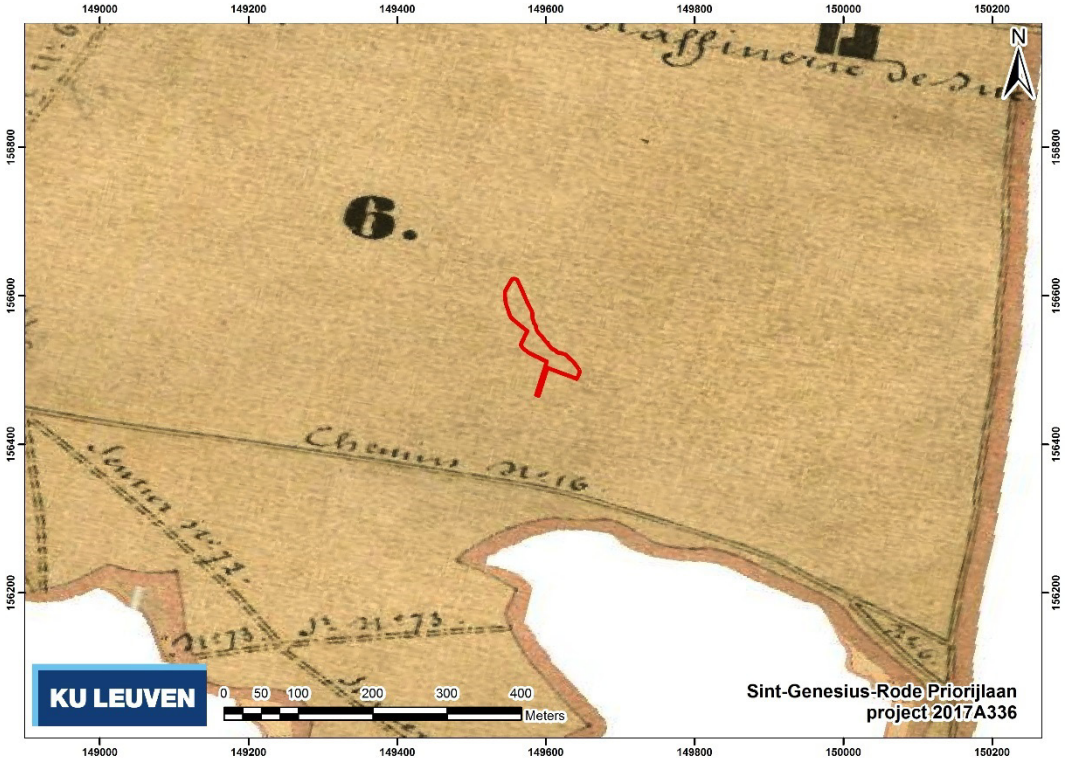

Figuur 15. Het projectgebied geplot op de Atlas der Buurtwegen uit 1840-1841 (© AGIV).

Figuur 16. Het projectgebied geplot op de kaart van Vandermaelen, opgemaakt tussen 1846-1854 (© AGIV).

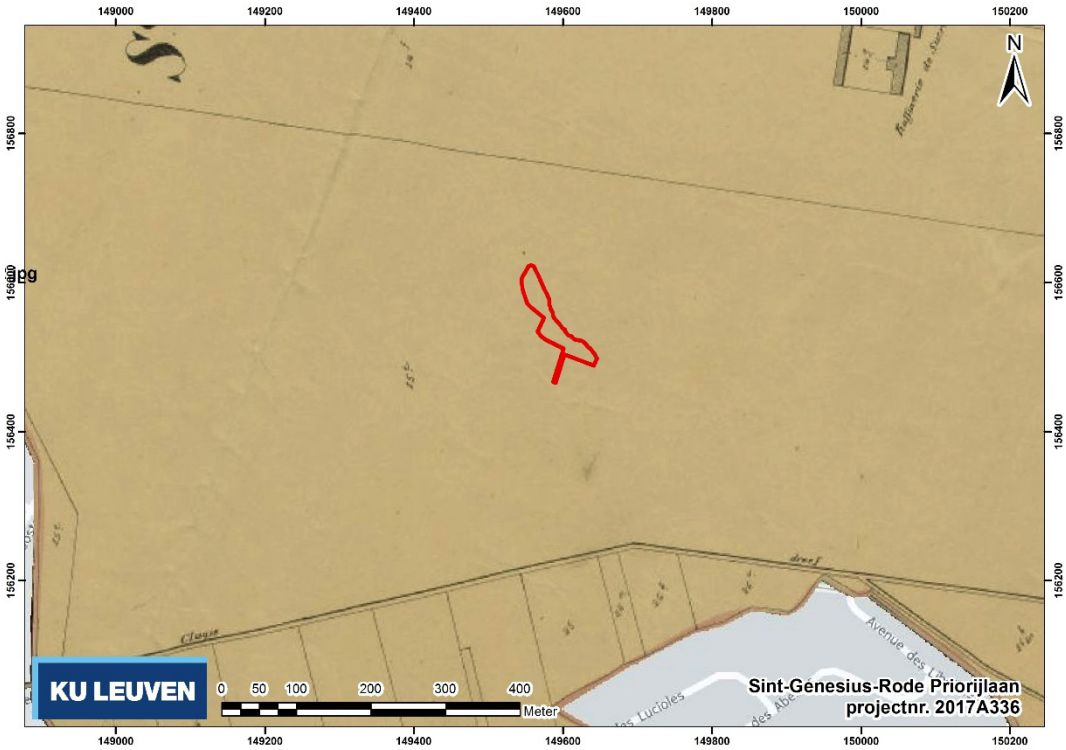

Figuur 17. Het projectgebied geplot op de kaart van Popp, opgemaakt tussen 1842-1879 (© AGIV).

1.2.4 Impact van de geplande werkzaamheden

De geplande werken zijn weergegeven in Figuur 5 en Bijlage 1 en omvatten:

- Aanleg van een erosiepoel: een oppervlakte van c. 2.500 m² wordt ontgraven om een erosiepoel te creëren met een capaciteitsvolume van 1425 m³. De diepste ontgravingen betreffen drie depressies die tot respectievelijk *maximaal* 0,80 m (c. 600 m²), 0,60 m (c. 250 m²) en 0,30 (c. 250 m²) onder het huidige maaiveld worden uitgegraven. Aangezien de profielen gelijkmatig hellend worden uitgegraven, zal de maximale ontgravingsdiepte maar op een beperkt deel van één poel bereikt worden.
- Aanleg van een bufferdam: langs de zuidzijde van de nieuw uit te graven erosiepoel wordt een doorlopende oost-west georiënteerde bufferende dam aangelegd die maximaal 1,50 m boven het bestaande reliëf uitsteekt. Doorheen de dam wordt een 'knijp' aangelegd, die dus niet wordt ingegraven.
- Aanleg geprofileerde zone: stroomopwaarts van de erosiepoel wordt een geprofileerde zone met twee hakseldammen aangelegd waarlangs het water geleid wordt naar de erosiepoel toe. Deze ontgravingen gaan niet dieper dan 0,30 m onder het huidige maaiveld.

De impact op de ondergrond van deze werkzaamheden blijft dus beperkt. Het overgrote deel van de ontgravingen zijn erg beperkt in diepte (minder dan 0,30 m onder het huidige maaiveld), maar ook bij de diepste ontgravingen, in het midden van de erosiegeul, lijkt de kans op het aantreffen van onverstoorde archeologische niveaus onbestaande. De grond voor de aanleg van de bufferdam zal afkomstig zijn uit de ontgravingen; ook de aanleg van deze dam zal geen gevolgen hebben voor het eventueel aanwezige bodemarchief. De veranderingen in de waterhuishouding zijn per definitie tijdelijk van aard, aangezien deze erosiepoelen alleen bij hoge nood in werking treden.

1.2.5 Interpretatie van het onderzochte gebied

De resultaten van de bureaustudie stellen ons in staat om de onderzoeksvragen van het bureauonderzoek in afdoende mate te beantwoorden:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

De algemene archeologische verwachting binnen de grenzen van het studiegebied kan als laag worden ingeschat. Er zijn geen archeologische vindplaatsen bekend binnen het projectgebied. De vindplaatsen die bekend zijn uit de wijdere omgeving bevinden zich bovendien in landschappelijke contexten die niet vergelijkbaar zijn met het projectgebied. Het kan niet worden uitgesloten dat er zich binnen het gebied losse vondsten bevinden die door erosie afgespoeld zijn van het hogergelegen plateau ten noorden, oosten en westen, maar die zullen per definitie niet in een onverstoorde context worden aangetroffen.

Het historische kaartmateriaal toont aan dat er binnen het projectgebied en zijn onmiddellijke omgeving geen post-middeleeuwse bewoningssporen te verwachten zijn. De weg die aangeduid staat op de Ferrariskaart uit 1777 is niet meer weergegeven op latere kaarten en is wellicht volledig verdwenen binnen het projectgebied zelf.

Het kaartmateriaal biedt geen uitsluitsel voor de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische restanten uit oudere periodes, maar de landschappelijke studie van het gebied maakt duidelijk dat de kans op het aantreffen van een niet-verstoord archeologisch bodemarchief erg klein is. Het projectgebied bevindt zich immers op de bodem van een actieve erosiegeul. Los van het feit dat dit nooit een geschikte plaats was voor bewoning, kan men ervan uitgaan dat alle mogelijke aanwezige sporen ofwel diep begraven of – meer waarschijnlijk – weggeërodeerd zijn door het sedimentrijke water, afkomstig van een oppervlakte van meer dan 100 ha, dat zich wellicht duizenden jaren periodiek doorheen deze geul heeft verplaatst.

- Wat is de impact van de geplande werken?

De geplande werken hebben weinig gevolgen voor de landschappelijke kenmerken van het terrein; de erosiegeul zal binnen het projectgebied periodiek benut worden als opvangbekken om het overtollige water gecontroleerd te kunnen afvoeren. De voorziene grondverplaatsingen zijn relatief oppervlakkig en ook op de diepste ontgravingen, die zich in het midden van de erosiegeul bevinden, bieden minimale kansen op het aantreffen van intacte archeologische niveaus. De veranderingen in de waterhuishouding spelen alleen een rol in buitengewone omstandigheden.

- Is verder vooronderzoek vereist en welke volgende onderzoeksstappen zijn nodig?

Op basis van bovenstaande argumentatie kan er worden besloten dat er geen verder vooronderzoek nodig is om de centrale onderzoeksvragen van deze archeologienota te beantwoorden. Het ontbreken van een negatieve impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige bodemarchief, alsook de minimale meerwaarde die eventueel verder vooronderzoek met ingreep in de bodem zou kunnen opleveren, kan afdoende worden aangetoond.

1.2.6 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

Het bureauonderzoek onderzocht de mate waarin binnen het project archeologische sites verwacht kunnen worden en de mate waarin deze archeologische sites door de geplande werkzaamheden bedreigd worden. Het onderzoeksgebied bevindt zich op een heuvelrug tussen de Molenbeek en de beek Le Hain in het zuiden van de gemeente Sint-Genesius-Rode. Het omliggende plateau bestaat uit dikke pakketten leem (tot ruim 10 m dik) bovenop Brusseliaan, maar het projectgebied zelf bevindt zich in een diep ingesneden erosiegeul. De omliggende landerijen maakten tot 1836 deel uit van het Zoniënwoud, maar werden in 1836 gerooid voor de bietenteelt. Dit zal de effecten van de erosie ongetwijfeld nog versterkt hebben. Op de vlakke delen van deze heuvelrug en op andere hooggelegen vlaktes in de omgeving zijn prehistorische vindplaatsen aangetroffen,

voornamelijk uit het Neolithicum. Het is mogelijk dat vondsten uit deze periode in secundaire positie binnen het projectgebied aanwezig zijn.

Los van de vernietigende effecten van de erosie op het eventueel aanwezige bodemarchief, kan gesteld worden dat het projectgebied weinig potentieel heeft voor het aantreffen van *in situ* archeologische overblijfselen. Het projectgebied bevindt zich op de bodem van de erosiegeul en ervoer hierdoor de negatieve effecten (*flash floods*), zonder te kunnen genieten van de positieve effecten (want geen permanente wateraanvoer). De weg die dwars door het gebied loopt en nog staat aangegeven op de kaart van Ferraris uit 1777, is niet meer waar te nemen op kaartmateriaal dat is gemaakt ná het rooien van het bos. Mogelijk is deze weg dus ook verdwenen als gevolg van toenemende erosieverschijnselen.

De geplande grondwerken, met ontgravingen tot maximaal 0,80 m diep, zullen een beperkte invloed hebben op het landschappelijke karakter van de omgeving. De invloed op de eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het projectgebied, kunnen als verwaarloosbaar worden omschreven. Er kan dus besloten worden dat archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem geen kenniswinst zou opleveren.

1.2.7 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek

Het bureauonderzoek onderzocht of er archeologische sites aanwezig zijn in het projectgebied en of deze sites door de geplande werkzaamheden bedreigd worden. Het te onderzoeken terrein bevindt zich op een heuvelrug in het zuiden van de gemeente Sint-Genesius-Rode. Aan de voet van deze heuvel stroomt in het noorden de Molenbeek (Vlaams landsgedeelte) en in het zuiden de Hain (Waals landsgedeelte).

Er zijn geen archeologische vindplaatsen bekend binnen het projectgebied of in haar onmiddellijke omgeving. Wel bieden de omliggende, hooggelegen gronden geschikte bewoningsomstandigheden voor onder meer de prehistorische mens. In de wijdere omtrek bevinden zich inderdaad een aantal bekende archeologische sites in gelijkaardige situaties. Maar het projectgebied zelf bevindt zich te midden van een erosiegeul, waardoor bij overvloedige regenval water en grond van de omliggende landerijen door het gebied heen schuren. De eventueel bestaande archeologische overblijfselen zijn daardoor ofwel diep begraven of (meer waarschijnlijk) vernield. Het is dan ook onwaarschijnlijk dat archeologisch onderzoek ter plaatse een meerwaarde zou kunnen opleveren voor onze kennis van het gebied.

1.2.8 Bibliografie

Atlas der Buurtwegen van Vlaanderen. 1840-1841.

Agentschap Onroerend Erfgoed. 2017. *Centrale Archeologische Inventaris.* http://cai.onroerenderfgoed.be (laatst geraadpleegd op 4 februari 2017).

Agentschap Onroerend Erfgoed. 2017. *Goede Lucht, Ter Kluizen en Waterloos Veld, Inventaris Onroerend Erfgoed* ([online] https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135092, geraadpleegd op 9 februari 2017).

Ferraris, J.J.F. 1777. *Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik.* Koninklijke Bibliotheek van België.

Gorissen, M. 1986. *Studie van een midden-neolithische nederzetting te Sint-Genesius-Rode* (niet-gepubliceerde licenciaatsthesis aan de KU Leuven).

Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw. 1950-1970. *Topografische kaart van België*.

Popp, P.C. 1842-1879. *Atlas cadastral parcellaire de la Belgique*.

Schroyen, K. 2003. *Quartair profieltypekaart kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel*. Lubbeek.

Theys, C. 1960. *Geschiedenis van Sint-Genesius-Rode*. Brussel.

Vandermaelen, P. 1846-1854. *Cartes topographiques de la Belgique*.

Van Ranst, E. en Sys, C. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)* (Laboratorium voor Bodemkunde UGent).

Vermeersch, P.-M. 1976. Steentijdmateriaal uit het noordelijk Hageland (*Oudheidkundige repertoria. Nationaal centrum voor oudheidkundige navorsingen in België*. *De Verzamelingen* 11). Brussel. 52-70.

Bijlage 1: Bouwplannen

grondplan
schaal: 1/400

graszone
erosiepoel
aarden dam
toegangsweg in gras
hakselhoutdam
stortstenen
schanskorven

hoogtelijneninterval: 0,10m

Stratenplan (Multinet 2007)
schaal: 1/10.000

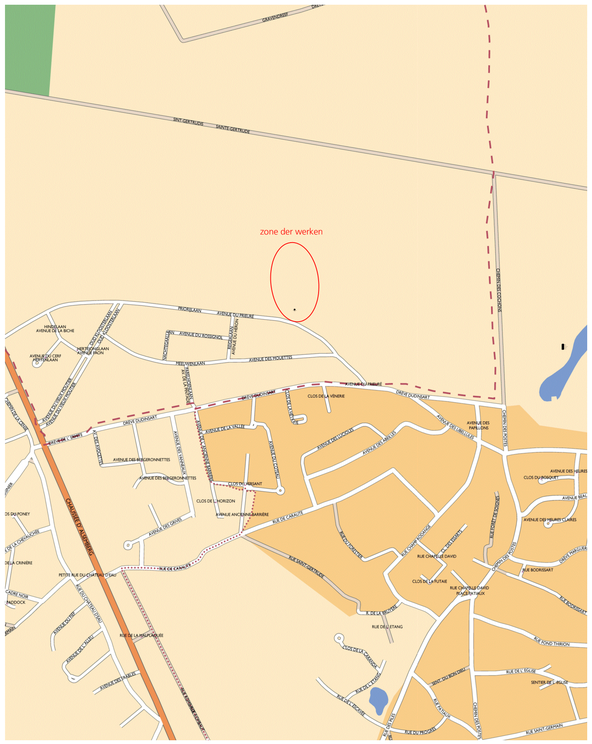

Inplantingsplan (topokaart 2002)
schaal: 1/20.000

Bronnen: GRB - Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen
Topografische kaart NGI 1/10.000 raster, Numerieke reeks (AGIV-product)
Stratenatlas Multinet 2007

topokaart met aanduiding maatregelen
schaal: 1/2000

Erosiegebied Sint-Genesius-Rode
Sint-Genesius-Rode
Priorijlaan

Erosiebestrijding knelpunt 'Priorijlaan 2'

Aanvraag ALBON
grondplan + inplantingsplan

Plannummer:	016/TK/0140
Laatste wijziging:	
Dossiernummer:	
Gemeten:	Wim Van Leemput
Schaal:	var

In opdracht van: **dienst Waterlopen**
Opdrachtgever: **ir. Rolf De Bruyn**

Tekenkamer - Jeroen Cazier
Leuven - 12.05.2016

AV

1/4

VLAAMS-BRABANT

grondplan
schaal: 1/100

hoogtelijninterval: 0,10m

- graszone
- erosiepoel
- aarden dam
- toegangsweg in gras
- hakselhoutdam
- stortstenen
- schanskorven

aarden dam
dwarsdoorsnede knijp en overstort type A
schaal 1/50

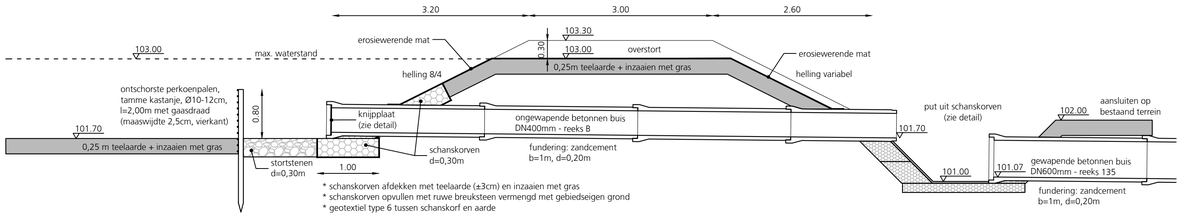

detail put in schanskorven
schaal 1/10

* afdekken met biologisch afbreekbaar geotextiel uit kokos
* schanskorven afdekken met teelaarde (±3cm) en inzaaien met gras
* schanskorven opvullen met ruwe breuksteen vermengd met gebiedseigen grond
* geotextiel tussen schanskorf en aarde

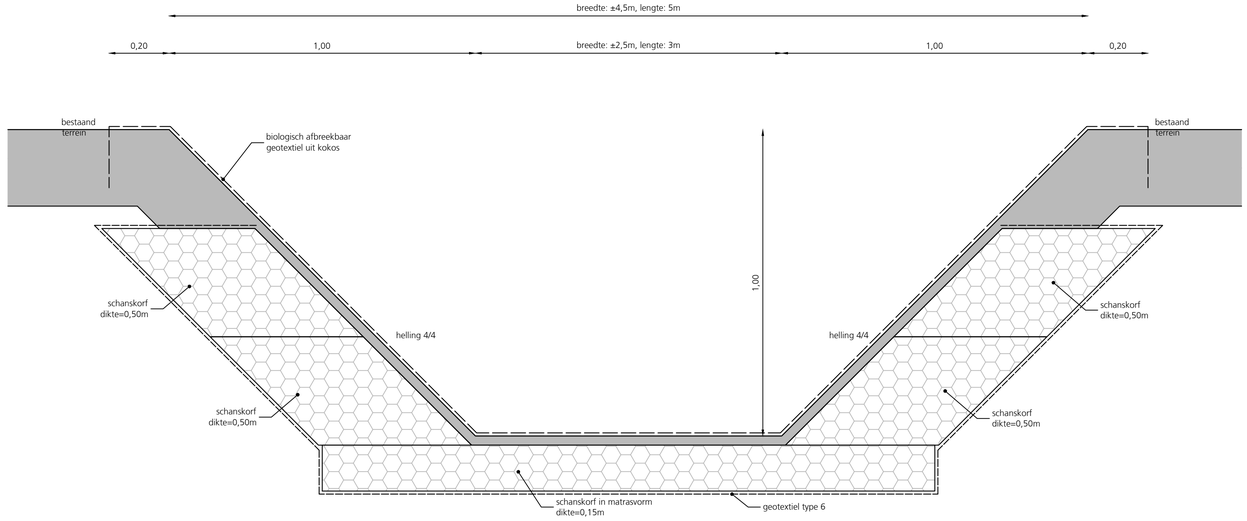

aarden dam
detail knijpplaat type A
schaal 1/10

plaat in roestvrij staal dikte 10mm
4 boorgaten Ø10mm voor bevestiging van plaat dmv bouten
4 bevestigingsbouten 50/5 in roestvrij staal

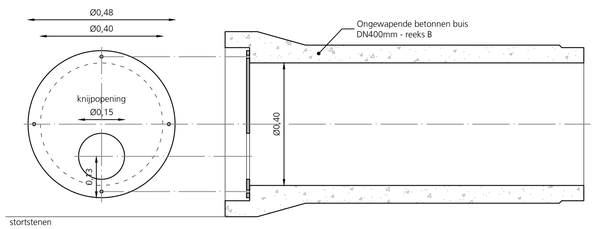

typeprofiel aarden dam
schaal 1/50

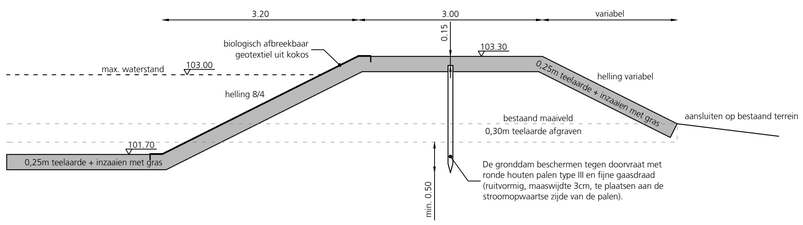

aarden dam
lengtedoorsnede knijp en overstort
schaal 1/50

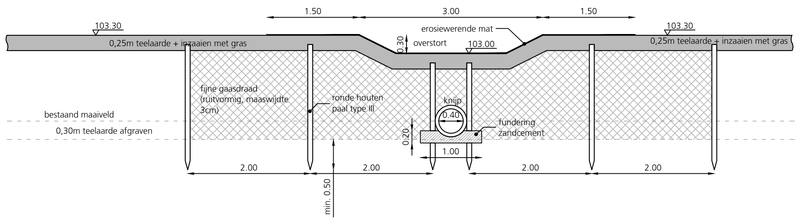

houthakseldam type A
schaal 1/50

vooraanzicht

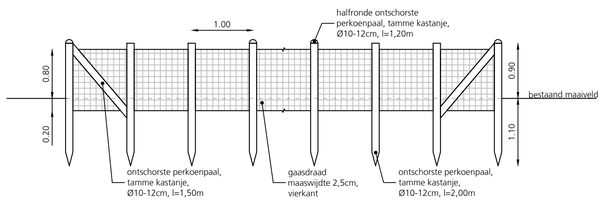

zijaanzicht

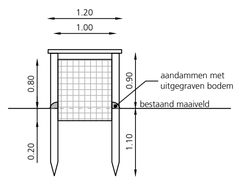

Erosiegebied Sint-Genesius-Rode
Sint-Genesius-Rode
Priorijlaan

Erosiebestrijding knelpunt 'Priorijlaan 2'

Aanvraag ALBON
details erosiepoel

Plannummer:	016/TK/0142
Laatste wijziging:	
Dossiernummer:	
Gemeten:	Wim Van Leemput
Schaal:	var

In opdracht van: **dienst Waterlopen**
Opdrachtgever: **ir. Rolf De Bruyn**

Tekenkamer - Jeroen Cazier
Leuven - 12.05.2016

AV

VLAAMS-BRABANT

LP1

Vergelijkingsvlak
100.00 m T.A.W.

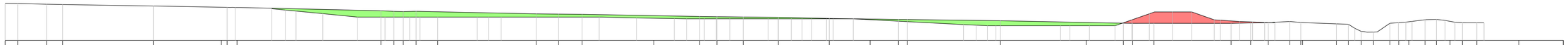

| | | |

Bijlage 2: Plannenlijst

Projectcode	**2017A336**
plannummer	P1
referentie in de tekst	Figuur 1
type plan	kadasterplan
onderwerp plan	algemene locatie projectgebied
aanmaakschaal	1:2.500
aanmaakwijze	digitaal
datum	3/2/2017
plannummer	P2
referentie in de tekst	Figuur 2
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	locatie projectgebied in wijdere omgeving
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	3/2/2017
plannummer	P3
referentie in de tekst	Figuur 3
type plan	topografische kaart geplot op orthofoto
onderwerp plan	algemene locatie projectgebied
aanmaakschaal	1:2.500
aanmaakwijze	digitaal
datum	3/2/2017
plannummer	P4
referentie in de tekst	Figuur 4
type plan	bouwplan geplot op digitaal hoogtemodel
onderwerp plan	inplanting bouwplannen
aanmaakschaal	1:2.500
aanmaakwijze	digitaal
datum	3/2/2017
plannummer	P5
referentie in de tekst	Figuur 5
type plan	bouwplan
onderwerp plan	algemeen grondplan en locatie projectgebied
aanmaakschaal	1:400 (grondplan); 1:2.000, 1:10.000, 1:20.000 (locatie);
aanmaakwijze	digitaal
datum	12/5/2016
plannummer	P6
referentie in de tekst	Figuur 5
type plan	bouwplan
onderwerp plan	terreinprofielen
aanmaakschaal	1/200 (profielen)
aanmaakwijze	digitaal
datum	12/5/2016

plannummer	P7
referentie in de tekst	Figuur 6
type plan	geologische kaart
onderwerp plan	locatie projectgebied op de tertiairgeologische kaart
aanmaakschaal	1:35.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	3/2/2017
plannummer	P8
referentie in de tekst	Figuur 7
type plan	geologische kaart
onderwerp plan	locatie projectgebied op de quartiairgeologische kaart
aanmaakschaal	1:15.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	3/2/2017
plannummer	P9
referentie in de tekst	Figuur 8
type plan	bodemkaart
onderwerp plan	locatie projectgebied op de bodemkaart
aanmaakschaal	1:2.500
aanmaakwijze	digitaal
datum	3/2/2017
plannummer	P10
referentie in de tekst	Figuur 9
type plan	erosiegevoeligheidskaart
onderwerp plan	bodemafstroming en erosiegevoeligheid in omgeving projectgebied
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	4/2/2017
plannummer	P11
referentie in de tekst	Figuur 10
type plan	orthofoto's
onderwerp plan	visualisatie erosie op orthofoto's 1971 (a), 1979-1990 (b), 2009 (c) en 2015 (d)
aanmaakschaal	nvt
aanmaakwijze	digitaal
datum	4/2/2017
plannummer	P12
referentie in de tekst	Figuur 11
type plan	topografische kaart geplot op digitaal hoogtemodel
onderwerp plan	situering projectgebied in erosiegeul
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	4/2/2017
plannummer	P13
referentie in de tekst	Figuur 12
type plan	topografische kaart geplot op digitaal hoogtemodel
onderwerp plan	situering archeologische vondstlocaties (CAI) Vlaanderen
aanmaakschaal	1:15.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	4/2/2017

plannummer	P14
referentie in de tekst	Figuur 13
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	archeologische zonering en inventaris onroerend erfgoed Wallonië
aanmaakschaal	1:7.500
aanmaakwijze	digitaal
datum	4/2/2017

plannummer	P15
referentie in de tekst	Figuur 14
type plan	historische kaart
onderwerp plan	locatie projectgebied op kaart van Ferraris (1777)
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	4/2/2017
plannummer	P16
referentie in de tekst	Figuur 15
type plan	historische kaart
onderwerp plan	locatie projectgebied op Atlas der Buurtwegen (1840-1841)
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	4/2/2017
plannummer	P17
referentie in de tekst	Figuur 16
type plan	historische kaart
onderwerp plan	locatie projectgebied op topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854)
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	4/2/2017
plannummer	P18
referentie in de tekst	Figuur 17
type plan	historische kaart
onderwerp plan	locatie projectgebied op kadasterkaart van Popp (1842-1879)
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	4/2/2017

EENHEID PREHISTORISCHE ARCHEOLOGIE
Celestijnenlaan 200E bus 2409
3001 HEVERLEE, België
tel. + 32 16 32 64 58
fax + 32 16 32 29 80
prehistorische.archeologie@ees.kuleuven.be
www.kuleuven.be

LID VAN ASSOCIATIE KU LEUVEN